

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)

της 22ας Μαρτίου 2022*

«Προδικαστική παραπομπή – Ανταγωνισμός – Ταχυδρομικές υπηρεσίες – Σύστημα τιμολόγησης που εφαρμόζει πάροχος καθολικής υπηρεσίας – Πρόστιμο που επιβλήθηκε από εθνική ρυθμιστική αρχή του τομέα των ταχυδρομείων – Πρόστιμο που επιβλήθηκε από εθνική αρχή ανταγωνισμού – Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Άρθρο 50 – Αρχή ne bis in idem – Ύπαρξη μίας και της αυτής παράβασης – Άρθρο 52, παράγραφος 1 – Περιορισμοί στην αρχή ne bis in idem – Σώρευση διώξεων και κυρώσεων – Προϋποθέσεις – Επιδίωξη σκοπού γενικού συμφέροντος – Αναλογικότητα»

Στην υπόθεση C-117/20,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το cour d'appel de Bruxelles (εφετείο Βρυξελλών, Βέλγιο) με απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2020, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 3 Μαρτίου 2020, στο πλαίσιο της δίκης

bpost SA

κατά

Autorité belge de la concurrence,

παρισταμένων των:

Publimail SA,

Ευρωπαϊκής Επιτροπής,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους Κ. Lenaerts, Πρόεδρο, L. Bay Larsen, Αντιπρόεδρο, A. Arabadjiev, K. Jürimäe (εισηγήτρια), Κ. Λυκούργο, E. Regan, N. Jääskinen, I. Ziemele και J. Passer, προέδρους τμήματος, M. Ilešič, T. von Danwitz, A. Kumin και N. Wahl, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Bobek

γραμματέας: D. Dittert, προϊστάμενος μονάδας,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 22ας Μαρτίου 2021,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η bpost SA, εκπροσωπούμενη από τον J. Bocken, τον S. Gnedasj, την K. Verbouwe και την S. Mathieu, avocats,
- η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον J.-C. Halleux καθώς και από τις L. Van den Broeck και C. Pochet, επικουρούμενους από τους P. Vernet και E. de Lophem, avocats,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη αρχικά από τον J. Möller και την S. Heimerl, στη συνέχεια από τον J. Möller
- η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους M. Smolek και J. Vlácil καθώς και από την I. Gavrilova,
- η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την Α. Κοτρώνη,
- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από τον F. Meloncelli, avvocato dello Stato,
- η Λεττονική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη αρχικώς από τις K. Pommere και V. Kalniņa, στη συνέχεια, από την K. Pommere,
- η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους B. Majczyna και M. Wiącek,
- η Ρουμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις E. Gane, R. I. Hațieganu και A. Wellman,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους H. van Vliet και P. Rossi και από τις A. Cleenewerck de Crayencour και F. van Schaik,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 2ας Σεπτεμβρίου 2021,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 50 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της bpost SA και της Βελγικής Αρχής Ανταγωνισμού, η οποία διαδέχθηκε το Συμβούλιο Ανταγωνισμού (στο εξής, από κοινού: αρχή ανταγωνισμού), σχετικά με τη νομιμότητα αποφάσεως με την οποία επιβλήθηκε στη bpost πρόστιμο λόγω κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης (στο εξής: απόφαση της αρχής ανταγωνισμού).

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Η οδηγία 97/67/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 1997, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς κοινοτικών ταχυδρομικών υπηρεσιών και τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών (ΕΕ 1998, L 15, σ. 14), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2008/6/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Φεβρουαρίου 2008 (ΕΕ 2008, L 52, σ. 3) (στο εξής: οδηγία 97/67), έχει ως αντικείμενο τη βαθμιαία ελευθέρωση της αγοράς των ταχυδρομικών υπηρεσιών.
- 4 Οι αιτιολογικές σκέψεις 8 και 41 της οδηγίας 97/67 έχουν ως εξής:
- «(8) [Εκτιμώντας] ότι είναι απαραίτητο να ληφθούν μέτρα που να αποσκοπούν στη διασφάλιση σταδιακής και ελεγχόμενης ελευθέρωσης της αγοράς και σωστής ισορροπίας κατά την εφαρμογή των, προκειμένου να εξασφαλιστεί, σε όλη την [Ευρωπαϊκή Ένωση], στο πλαίσιο του σεβασμού των υποχρεώσεων και των δικαιωμάτων των φορέων παροχής καθολικής υπηρεσίας, η ελεύθερη παροχή των υπηρεσιών στον ίδιο τον τομέα των ταχυδρομείων·
- [...]
- (41) [Εκτιμώντας] ότι η παρούσα οδηγία δεν θίγει την εφαρμογή των κανόνων της συνθήκης και ιδίως των κανόνων της για τον ανταγωνισμό και την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών».
- 5 Το άρθρο 12 της οδηγίας αυτής προβλέπει, μεταξύ άλλων, ότι τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε τα τιμολόγια καθεμιάς από τις υπηρεσίες που περιλαμβάνονται στην καθολική υπηρεσία να είναι διαφανή και χωρίς διακρίσεις.

Το βελγικό δίκαιο

- 6 Τα άρθρα 144 bis και 144 ter του νόμου της 21ης Μαρτίου 1991, περί αναμορφώσεως ορισμένων δημοσίων οικονομικών επιχειρήσεων (*Moniteur belge* της 27ης Μαρτίου 1991, σ. 6155), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης, μεταφέρουν στη βελγική έννομη τάξη το άρθρο 12 της οδηγίας 97/67.
- 7 Το άρθρο 3 του νόμου της 10ης Ιουνίου 2006 περί προστασίας του οικονομικού ανταγωνισμού (*Moniteur belge* της 29ης Ιουνίου 2006, σ. 32755), ο οποίος κωδικοποιήθηκε με το βασιλικό διάταγμα της 15ης Σεπτεμβρίου 2006 (*Moniteur belge* της 29ης Σεπτεμβρίου 2006, σ. 50613), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης (στο εξής: νόμος περί προστασίας του ανταγωνισμού), ορίζει τα εξής:
- «Απαγορεύεται, χωρίς να απαιτείται προς τούτο προηγούμενη απόφαση, η καταχρηστική εκμετάλλευση από μία ή περισσότερες επιχειρήσεις της δεσπόζουσας θέσης τους εντός της οικείας βελγικής αγοράς ή σημαντικού τμήματός της.

Η κατάχρηση αυτή δύναται να συνίσταται ιδίως:

- 1° στην άμεση ή έμμεση επιβολή μη δικαίων τιμών αγοράς ή πώλησεως ή άλλων όρων συναλλαγής·
- 2° στον περιορισμό της παραγωγής, της διαθέσεως ή της τεχνολογικής αναπτύξεως επί ζημιά των καταναλωτών·
- 3° στην εφαρμογή ανίσων όρων επί ισοδυνάμων παροχών έναντι των εμπορικώς συναλλασσομένων, με αποτέλεσμα να περιέρχονται αυτοί σε μειονεκτική θέση στον ανταγωνισμό,
- 4° στην εξάρτηση της συνάψεως συμβάσεων από την αποδοχή, εκ μέρους των συναλλασσομένων, προσθέτων παροχών που εκ φύσεως ή σύμφωνα με τις εμπορικές συνήθειες δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 8 Στο Βέλγιο, η bpost είναι ο ιστορικός φορέας παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών. Παρέχει υπηρεσίες ταχυδρομικής διανομής στο ευρύ κοινό, αλλά και σε δύο ειδικές κατηγορίες πελατών, ήτοι στους αποστολείς μαζικής αλληλογραφίας, οι οποίοι είναι τελικοί καταναλωτές, και στις επιχειρήσεις δρομολόγησης, οι οποίες είναι μεσάζοντες που παρέχουν υπηρεσίες προκαταρκτικού χαρακτήρα σε σχέση με την υπηρεσία ταχυδρομικής διανομής, προετοιμάζοντας την αλληλογραφία και καταθέτοντας τα προς αποστολή αντικείμενα.
- 9 Από το 2010, η bpost έθεσε σε εφαρμογή ένα νέο σύστημα τιμολόγησης για τη διανομή διαφημιστικών επιστολών με συγκεκριμένο παραλήπτη και επιστολών διοικητικής φύσεως, το οποίο στηριζόταν στο λεγόμενο μοντέλο «ανά αποστολέα». Κατά το μοντέλο αυτό, οι ποσοτικές εκπτώσεις που χορηγούνταν στους μεσάζοντες δεν υπολογίζονταν πλέον βάσει του συνολικού όγκου των προς αποστολή αντικειμένων που προέρχονταν από όλους τους αποστολείς στους οποίους παρείχαν τις υπηρεσίες τους, αλλά βάσει του όγκου των προς αποστολή αντικειμένων που κατέθετε ατομικά κάθε αποστολέας.
- 10 Με απόφαση της 20ής Ιουλίου 2011, ο Institut belge des services postaux et des télécommunications (IBPT) (Βελγικός Οργανισμός Ταχυδρομικών Υπηρεσιών και Τηλεπικοινωνιών, στο εξής: ρυθμιστική αρχή του τομέα των ταχυδρομείων) επέβαλε, βάσει του άρθρου 144 bis και του άρθρου 144 ter, παράγραφος 1, σημείο 5, του νόμου της 21ης Μαρτίου 1991, περί αναμορφώσεως ορισμένων δημοσίων οικονομικών επιχειρήσεων, όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης, στην bpost πρόστιμο ύψους 2,3 εκατομμυρίων ευρώ για παράβαση του κανόνα της απαγόρευσης των διακρίσεων στον τομέα της τιμολόγησης (στο εξής: απόφαση της ρυθμιστικής αρχής του τομέα των ταχυδρομείων). Κατά την απόφαση αυτή, το νέο σύστημα τιμολόγησης που έθεσε σε εφαρμογή η bpost από το 2010 στηριζόταν σε αδικαιολόγητη διαφορετική μεταχείριση μεταξύ των μεσαζόντων και των άμεσων πελατών. Επιπλέον, η ρυθμιστική αρχή του τομέα των ταχυδρομείων επισήμανε ότι η διαδικασία κατόπιν της οποίας εκδόθηκε η εν λόγω απόφαση δεν αφορούσε την εφαρμογή του δικαίου του ανταγωνισμού.

- 11 Με απόφαση της 10ης Μαρτίου 2016, το *cour d'appel de Bruxelles* (εφετείο Βρυξελλών, Βέλγιο) ακύρωσε την απόφαση της ρυθμιστικής αρχής του τομέα των ταχυδρομείων, με το σκεπτικό ότι η επίμαχη τιμολογιακή πρακτική δεν εισήγε δυσμενείς διακρίσεις. Η απόφαση αυτή, η οποία κατέστη αμετάκλητη, εκδόθηκε κατόπιν προδικαστικής παραπομπής επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 11ης Φεβρουαρίου 2015, *brost* (C-340/13, EU:C:2015:77).
- 12 Εν τω μεταξύ, στις 10 Δεκεμβρίου 2012 η αρχή ανταγωνισμού διαπίστωσε με απόφασή της ότι η *brost* είχε διαπράξει κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης η οποία απαγορεύεται από το άρθρο 3 του νόμου περί προστασίας του ανταγωνισμού και από το άρθρο 102 ΣΛΕΕ. Η κατάχρηση αυτή συνίστατο στην εκ μέρους της *brost* θέσπιση και εφαρμογή του νέου της συστήματος τιμολόγησης κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ Ιανουαρίου 2010 και Ιουλίου 2011. Κατά την ως άνω απόφαση, το εν λόγω σύστημα είχε αποτελέσματα εκτοπισμού των μεσαζόντων και των δυνητικών ανταγωνιστών της *brost*, καθώς και δημιουργίας πιστών πελατειακών σχέσεων με τους κυριότερους πελάτες της, δυνάμενα να αυξήσουν τα εμπόδια εισόδου στην αγορά. Λόγω της κατάχρησης αυτής, επιβλήθηκε στην *brost* πρόστιμο ύψους 37 399 786 ευρώ, το οποίο υπολογίστηκε λαμβανομένου υπόψη του προστίμου που είχε προηγουμένως επιβληθεί από τη ρυθμιστική αρχή του τομέα των ταχυδρομείων. Η διαδικασία κατόπιν της οποίας εκδόθηκε η εν λόγω απόφαση δεν αφορούσε την ύπαρξη ενδεχομένων πρακτικών που εισάγουν δυσμενείς διακρίσεις.
- 13 Με απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 2016, το *cour d'appel de Bruxelles* (εφετείο Βρυξελλών) ακύρωσε την απόφαση της αρχής ανταγωνισμού, λόγω αντιθέσεώς της προς την αρχή *ne bis in idem*. Το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι οι διαδικασίες που κινήθηκαν από τη ρυθμιστική αρχή του τομέα των ταχυδρομείων και από την αρχή ανταγωνισμού αφορούσαν τα ίδια πραγματικά περιστατικά.
- 14 Με απόφαση της 22ας Νοεμβρίου 2018, το *Cour de cassation* (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, Βέλγιο) αναίρεσε την απόφαση αυτή και ανέπεμψε την υπόθεση ενώπιον του *cour d'appel de Bruxelles* (εφετείου Βρυξελλών).
- 15 Στο πλαίσιο της διαδικασίας που ακολούθησε την εν λόγω αναπομπή, η *brost*, η αρχή ανταγωνισμού καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, παρεμβαίνουσα ως *amicus curiae*, εξέθεσαν τις απόψεις τους για την τήρηση της αρχής *ne bis in idem* και για τις προϋποθέσεις εφαρμογής της.
- 16 Στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι οι διαδικασίες ενώπιον της ρυθμιστικής αρχής του τομέα των ταχυδρομείων και ενώπιον της αρχής ανταγωνισμού, αντιστοίχως, έχουν ως αποτέλεσμα την επιβολή διοικητικών κυρώσεων ποινικού χαρακτήρα με σκοπό την καταστολή διαφορετικών παραβάσεων οι οποίες απορρέουν, η πρώτη από παράβαση τομεακής ρύθμισης και η δεύτερη από παράβαση του δικαίου του ανταγωνισμού. Υπό τις συνθήκες αυτές, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι πρέπει, κατ' αρχήν, να στηριχθεί στη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με την αρχή *ne bis in idem* στον τομέα του δικαίου του ανταγωνισμού, όπως αυτή προκύπτει, ιδίως, από την απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 2012, *Toshiba Corporation* κ.λπ. (C-17/10, EU:C:2012:72). Από τη νομολογία αυτή προκύπτει ότι, προκειμένου να εξακριβωθεί αν δύο διαδικασίες αφορούν τα ίδια πραγματικά περιστατικά, πρέπει να εξεταστεί αν πληρούνται τρία σωρευτικά κριτήρια, ήτοι η ταυτότητα των πραγματικών περιστατικών, η ταυτότητα των παραβατών και η ταυτότητα του προστατευόμενου εννόμου συμφέροντος. Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι το τελευταίο κριτήριο δεν εφαρμόζεται σε άλλους τομείς πέραν του τομέα του δικαίου του ανταγωνισμού.

- 17 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι οι δύο επίμαχες στην κύρια δίκη διαδικασίες στηρίζονται σε διαφορετικές νομοθεσίες, οι οποίες αποσκοπούν στην προστασία διαφορετικών εννόμων συμφερόντων. Η διεξαχθείσα από τη ρυθμιστική αρχή του τομέα των ταχυδρομείων διαδικασία αποσκοπούσε στη διασφάλιση της ελευθέρωσης του ταχυδρομικού τομέα μέσω κανόνων περί διαφάνειας και απαγόρευσης των διακρίσεων σε τιμολογιακά θέματα, ενώ η διαδικασία που διεξήγαγε η αρχή ανταγωνισμού αποσκοπούσε στη διασφάλιση του ελεύθερου ανταγωνισμού εντός της εσωτερικής αγοράς απαγορεύοντας, μεταξύ άλλων, την κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης. Το κριτήριο της ταυτότητας του προστατευόμενου εννόμου συμφέροντος είναι αναγκαίο προκειμένου να διασφαλιστεί η αποτελεσματική εφαρμογή του δικαίου του ανταγωνισμού.
- 18 Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι, λαμβανομένης υπόψη της αβεβαιότητας ως προς τη λυσιτέλεια του κριτηρίου αυτού υπό το πρίσμα της νομολογίας του Δικαστηρίου, είναι αναγκαίο το Δικαστήριο να του παράσχει σχετικές διευκρινίσεις.
- 19 Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ως προς τις προϋποθέσεις ενδεχόμενης σώρευσης των διώξεων βάσει περιορισμού της αρχής *ne bis in idem*, υπό το πρίσμα της νομολογίας που απορρέει από τις αποφάσεις της 20ής Μαρτίου 2018, *Menci* (C-524/15, EU:C:2018:197), της 20ής Μαρτίου 2018, *Garlsson Real Estate* κ.λπ. (C-537/16, EU:C:2018:193), καθώς και της 20ής Μαρτίου 2018, *Di Puma* και *Zecca* (C-596/16 και C-597/16, EU:C:2018:192).
- 20 Υπ' αυτές τις συνθήκες, το *cour d'appel de Bruxelles* (εφετείο Βρυξελλών) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Έχει η αρχή *ne bis in idem*, όπως αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 50 του Χάρτη, την έννοια ότι δεν παρακωλύει την αρμόδια διοικητική αρχή κράτους μέλους να επιβάλει πρόστιμο για παράβαση του ευρωπαϊκού δικαίου ανταγωνισμού, σε περίπτωση όπως η υπό κρίση, κατά την οποία το ίδιο νομικό πρόσωπο έχει ήδη αμετακλήτως απαλλαγεί από την καταβολή διοικητικού προστίμου το οποίο του επιβλήθηκε από τον εθνικό ρυθμιστικό φορέα της αγοράς των ταχυδρομείων, για προβαλλόμενη παράβαση της νομοθεσίας περί ταχυδρομείων, όσον αφορά τα ίδια ή παρόμοια πραγματικά περιστατικά, κατά το μέτρο που το κριτήριο της ταυτότητας του προστατευόμενου εννόμου συμφέροντος δεν πληρούται, καθόσον η υπό κρίση υπόθεση αφορά δύο διαφορετικές παραβάσεις που προβλέπονται από δύο διαφορετικές νομοθεσίες εμπίπτουσες σε δύο χωριστούς τομείς του δικαίου;
- 2) Έχει η αρχή *ne bis in idem*, όπως αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 50 του Χάρτη, την έννοια ότι δεν παρακωλύει την αρμόδια διοικητική αρχή ενός κράτους μέλους να επιβάλει πρόστιμο για παράβαση του ευρωπαϊκού δικαίου ανταγωνισμού, σε μια περίπτωση όπως η υπό κρίση, κατά την οποία το ίδιο νομικό πρόσωπο έχει ήδη αμετακλήτως απαλλαγεί από την καταβολή διοικητικού προστίμου το οποίο του επιβλήθηκε από τον εθνικό ρυθμιστικό φορέα της αγοράς των ταχυδρομείων για προβαλλόμενη παράβαση της νομοθεσίας περί ταχυδρομείων, όσον αφορά τα ίδια ή παρόμοια πραγματικά περιστατικά, για τον λόγο ότι ο περιορισμός της αρχής *ne bis in idem* δικαιολογείται από το γεγονός ότι η νομοθεσία στον τομέα του ανταγωνισμού επιδιώκει ένα συμπληρωματικό σκοπό γενικού συμφέροντος, ήτοι τη διαφύλαξη και διατήρηση ενός συστήματος ανταγωνισμού χωρίς στρεβλώσεις εντός της εσωτερικής αγοράς, και δεν υπερβαίνει το κατάλληλο και αναγκαίο μέτρο για την επίτευξη του θεμιτώς επιδιωκόμενου από τη νομοθεσία αυτή σκοπού και/ή για την προστασία του δικαιώματος στο επιχειρείν και της επιχειρηματικής ελευθερίας των άλλων επιχειρηματικών φορέων, βάσει του άρθρου 16 του Χάρτη;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

- 21 Με τα ερωτήματά του, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 50 του Χάρτη έχει την έννοια ότι αντιτίθεται στην επιβολή προστίμου σε νομικό πρόσωπο για παράβαση του δικαίου ανταγωνισμού της Ένωσης, όταν, όσον αφορά τα ίδια πραγματικά περιστατικά, έχει ήδη εκδοθεί για το πρόσωπο αυτό αμετάκλητη απόφαση κατόπιν διαδικασίας σχετικής με παράβαση τομεακής ρύθμισης η οποία αποσκοπεί στην ελευθέρωση της οικείας αγοράς.

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

- 22 Υπενθυμίζεται ότι η αρχή *ne bis in idem* συνιστά θεμελιώδη αρχή του δικαίου της Ένωσης (απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 2002, *Limburgse Vinyl Maatschappij* κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P έως C-252/99 P και C-254/99 P, EU:C:2002:582, σκέψη 59), η οποία κατοχυρώνεται πλέον στο άρθρο 50 του Χάρτη.
- 23 Η διάταξη αυτή περιλαμβάνει δικαίωμα το οποίο αντιστοιχεί σε εκείνο που κατοχυρώνεται στο άρθρο 4 του πρωτοκόλλου 7 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, η οποία υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950. Συναφώς, υπογραμμίζεται ότι, στον βαθμό που ο Χάρτης περιλαμβάνει δικαιώματα που αντιστοιχούν σε δικαιώματα τα οποία διασφαλίζονται στην ως άνω Σύμβαση, το άρθρο 52, παράγραφος 3, του Χάρτη προβλέπει ότι η έννοια και η εμβέλειά τους είναι ίδιες με εκείνες που τους αποδίδει η εν λόγω Σύμβαση. Επομένως, το άρθρο 4 του πρωτοκόλλου 7 της ανωτέρω Σύμβασης πρέπει να λαμβάνεται υπόψη για την ερμηνεία του άρθρου 50 του Χάρτη, χωρίς αυτό να θίγει την αυτονομία του δικαίου της Ένωσης και του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (πρβλ. απόφαση της 20ής Μαρτίου 2018, *Menci*, C-524/15, EU:C:2018:197, σκέψεις 23 και 60).
- 24 Το άρθρο 50 του Χάρτη ορίζει ότι «[κ]ανείς δεν διώκεται ούτε τιμωρείται ποινικά για αδίκημα για το οποίο έχει ήδη αθωωθεί ή καταδικαστεί εντός της Ένωσης με [αμετάκλητη] απόφαση ποινικού δικαστηρίου σύμφωνα με τον νόμο». Έτσι, η αρχή *ne bis in idem* απαγορεύει τη σώρευση τόσο διώξεων όσο και κυρώσεων ποινικού χαρακτήρα κατά την έννοια του άρθρου αυτού για τα ίδια πραγματικά περιστατικά και κατά του ίδιου προσώπου (απόφαση της 20ής Μαρτίου 2018, *Menci*, C-524/15, EU:C:2018:197, σκέψη 25 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 25 Όσον αφορά την εκτίμηση του ποινικού χαρακτήρα των επίμαχων διώξεων και κυρώσεων, στην οποία οφείλει να προβεί το αιτούν δικαστήριο, υπενθυμίζεται ότι τρία κριτήρια είναι κρίσιμα. Το πρώτο κριτήριο είναι ο νομικός χαρακτηρισμός της παραβάσεως κατά το εσωτερικό δίκαιο, το δεύτερο είναι η ίδια η φύση της παραβάσεως και το τρίτο είναι ο βαθμός αυστηρότητας της κυρώσεως η οποία ενδέχεται να επιβληθεί στον παραβάτη (πρβλ. αποφάσεις της 5ης Ιουνίου 2012, *Bonda*, C-489/10, EU:C:2012:319, σκέψη 37, καθώς και της 20ής Μαρτίου 2018, *Menci*, C-524/15, EU:C:2018:197, σκέψεις 26 και 27).
- 26 Υπογραμμίζεται, συναφώς, ότι η εφαρμογή του άρθρου 50 του Χάρτη δεν περιορίζεται μόνο στις διώξεις και τις κυρώσεις που χαρακτηρίζονται ως «ποινικές» από το εθνικό δίκαιο, αλλά εκτείνεται –ανεξαρτήτως ενός τέτοιου χαρακτηρισμού στο εσωτερικό δίκαιο– σε διώξεις και σε κυρώσεις οι οποίες πρέπει να θεωρηθούν ως έχουσες ποινικό χαρακτήρα βάσει των δύο λοιπών κριτηρίων που μνημονεύθηκαν στην προηγούμενη σκέψη (πρβλ. απόφαση της 20ής Μαρτίου 2018, *Menci*, C-524/15, EU:C:2018:197, σκέψη 30).

- 27 Ωστόσο, εν προκειμένω, αρκεί η διαπίστωση, όπως διευκρινίζει το αιτούν δικαστήριο, ότι οι δύο διαδικασίες τις οποίες αφορά η υπόθεση της κύριας δίκης αποσκοπούν στην επιβολή διοικητικών κυρώσεων ποινικού χαρακτήρα, οπότε δεν αμφισβητείται ο ποινικός χαρακτηρισμός των διαδικασιών αυτών, υπό το πρίσμα των κριτηρίων που υπομνήσθηκαν στη σκέψη 25 της παρούσας αποφάσεως.
- 28 Η εφαρμογή της αρχής *ne bis in idem* εξαρτάται από μια διττή προϋπόθεση, ήτοι, αφενός, ότι υπάρχει προγενέστερη αμετάκλητη απόφαση (προϋπόθεση «bis») και, αφετέρου, ότι η προγενέστερη απόφαση και οι μεταγενέστερες διώξεις ή αποφάσεις αφορούν τα ίδια πραγματικά περιστατικά (προϋπόθεση «idem»).

Επί της προϋπόθεσης «bis»

- 29 Όσον αφορά την προϋπόθεση «bis», για να μπορεί να θεωρηθεί ότι δικαστική απόφαση έχει αποφανθεί αμετάκλητα επί των πραγματικών περιστατικών που αποτέλεσαν αντικείμενο δεύτερης διαδικασίας, είναι αναγκαίο όχι μόνον η απόφαση αυτή να μην μπορεί να προσβληθεί, αλλά και να έχει εκδοθεί κατόπιν εκτίμησης επί της ουσίας της υποθέσεως (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 5ης Ιουνίου 2014, M, C-398/12, EU:C:2014:1057, σκέψεις 28 και 30).
- 30 Εν προκειμένω, από τις διαπιστώσεις του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει ότι η απόφαση της ρυθμιστικής αρχής του τομέα των ταχυδρομείων ακυρώθηκε με δικαστική απόφαση έχουσα ισχύ δεδικασμένου, κατά την οποία η *brpost* απαλλάχθηκε από τις διώξεις που είχαν ασκηθεί εναντίον της βάσει της τομεακής ρύθμισης περί ταχυδρομικών υπηρεσιών. Υπό την επιφύλαξη της εξακρίβωσης από το αιτούν δικαστήριο, προκύπτει επομένως ότι η πρώτη διαδικασία περατώθηκε με αμετάκλητη απόφαση, κατά την έννοια της νομολογίας που υπομνήσθηκε στην προηγούμενη σκέψη.

Επί της προϋπόθεσης «idem»

- 31 Όσον αφορά την προϋπόθεση «idem», από το ίδιο το γράμμα του άρθρου 50 του Χάρτη προκύπτει ότι η διάταξη αυτή απαγορεύει την άσκηση ποινικής δίωξης ή την επιβολή ποινικής κύρωσης εις βάρος του ίδιου προσώπου περισσότερες από μία φορές για την ίδια παράβαση.
- 32 Όπως επισημαίνει το αιτούν δικαστήριο στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, οι δύο επίμαχες στην κύρια δίκη διαδικασίες αφορούν το ίδιο νομικό πρόσωπο, ήτοι την *brpost*.
- 33 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, το κρίσιμο κριτήριο προκειμένου να εκτιμηθεί η ύπαρξη μίας και της αυτής παραβάσεως είναι αυτό της ταυτότητας των πραγματικών περιστατικών, υπό την έννοια της ύπαρξης ενός συνόλου συγκεκριμένων περιστάσεων οι οποίες συνδέονται άρρηκτα μεταξύ τους και οι οποίες είχαν ως αποτέλεσμα την απαλλαγή ή την αμετάκλητη καταδίκη του προσώπου το οποίο αφορούν. Επομένως, το άρθρο 50 του Χάρτη απαγορεύει την επιβολή, βάσει των ίδιων πραγματικών περιστατικών, πλειόνων κυρώσεων ποινικού χαρακτήρα κατά το πέρας των διαφόρων διαδικασιών οι οποίες κινούνται για τον σκοπό αυτόν (αποφάσεις της 20ής Μαρτίου 2018, Menci, C-524/15, EU:C:2018:197, σκέψη 35, και της 20ής Μαρτίου 2018, Garlsson Real Estate κ.λπ., C-537/16, EU:C:2018:193, σκέψη 37 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

- 34 Περαιτέρω, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι ο νομικός χαρακτηρισμός, στο εθνικό δίκαιο, των πραγματικών περιστατικών και το προστατευόμενο έννομο συμφέρον είναι άνευ σημασίας για τη διαπίστωση περί υπάρξεως μίας και της αυτής παραβάσεως, στον βαθμό που το περιεχόμενο της προστασίας που παρέχει το άρθρο 50 του Χάρτη δεν μπορεί να ποικίλλει μεταξύ των κρατών μελών (αποφάσεις της 20ής Μαρτίου 2018, *Menci*, C-524/15, EU:C:2018:197, σκέψη 36, καθώς και της 20ής Μαρτίου 2018, *Garlsson Real Estate κ.λπ.*, C-537/16, EU:C:2018:193, σκέψη 38).
- 35 Το ίδιο ισχύει και για την εφαρμογή της αρχής *ne bis in idem* που κατοχυρώνεται στο άρθρο 50 του Χάρτη στον τομέα του δικαίου του ανταγωνισμού της Ένωσης, στο μέτρο που, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 95 και 122 των προτάσεων του, η έκταση της προστασίας που παρέχεται με τη διάταξη αυτή δεν θα πρέπει, εκτός αντιθέτου διατάξεως του δικαίου της Ένωσης, να διαφέρει ανάλογα με τον τομέα του δικαίου της Ένωσης για τον οποίον πρόκειται.
- 36 Συναφώς, πρέπει ακόμη να διευκρινιστεί ότι, λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας που υπομνήσθηκε στη σκέψη 33 της παρούσας αποφάσεως, η προϋπόθεση «*idem*» απαιτεί να πρόκειται για τα ίδια πραγματικά περιστατικά. Αντιθέτως, η αρχή *ne bis in idem* δεν έχει εφαρμογή όταν τα επίμαχα πραγματικά περιστατικά δεν είναι τα ίδια, αλλά απλώς παρόμοια.
- 37 Πράγματι, η ταυτότητα των πραγματικών περιστατικών νοείται ως ένα σύνολο συγκεκριμένων περιστάσεων που απορρέουν από γεγονότα τα οποία είναι, κατ' ουσίαν, τα ίδια, δεδομένου ότι αφορούν τον ίδιο παραβάτη και συνδέονται μεταξύ τους άρρηκτα στον χρόνο και στον χώρο (πρβλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 10ης Φεβρουαρίου 2009, *Sergueï Zolotoukhine κατά Ρωσίας*, CE:ECHR:2009:0210JUD001493903, §§ 83 και 84, καθώς και απόφαση του ΕΔΔΑ της 20ής Μαΐου 2014, *Pirttimäki κατά Φινλανδίας*, CE:ECHR:2014:0520JUD003523211, §§ 49 έως 52).
- 38 Εν προκειμένω, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να κρίνει αν τα πραγματικά περιστατικά που αποτέλεσαν αντικείμενο των δύο διαδικασιών που κινήθηκαν βάσει, αντιστοίχως, τομεακής ρυθμίσεως και του δικαίου του ανταγωνισμού είναι τα ίδια. Στο πλαίσιο αυτό, οφείλει να εξετάσει τα πραγματικά περιστατικά που ελήφθησαν υπόψη στο πλαίσιο καθεμιάς από τις διαδικασίες, καθώς και το προβαλλόμενο χρονικό διάστημα της παράβασης.
- 39 Σε περίπτωση που το αιτούν δικαστήριο κρίνει ότι τα πραγματικά περιστατικά που αποτέλεσαν αντικείμενο των δύο επίμαχων στην κύρια δίκη διαδικασιών είναι τα ίδια, η σώρευση θα συνιστά περιορισμό του θεμελιώδους δικαιώματος που κατοχυρώνεται στο άρθρο 50 του Χάρτη.

Επί της δικαιολογήσεως ενδεχόμενου περιορισμού του θεμελιώδους δικαιώματος που κατοχυρώνεται στο άρθρο 50 του Χάρτη

- 40 Περιορισμός του θεμελιώδους δικαιώματος που κατοχυρώνεται στο άρθρο 50 του Χάρτη μπορεί να δικαιολογηθεί βάσει του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη (αποφάσεις της 27ης Μαΐου 2014, *Spasic*, C-129/14 PPU, EU:C:2014:586, σκέψεις 55 και 56, και της 20ής Μαρτίου 2018, *Menci*, C-524/15, EU:C:2018:197, σκέψη 40).
- 41 Σύμφωνα με το άρθρο 52, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του Χάρτη, κάθε περιορισμός στην άσκηση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που αναγνωρίζονται στον Χάρτη πρέπει να προβλέπεται από τον νόμο και να σέβεται το βασικό περιεχόμενο των εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών. Κατά τη δεύτερη περίοδο της εν λόγω παραγράφου, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, περιορισμοί επιτρέπεται να επιβάλλονται στα εν λόγω δικαιώματα και

ελευθερίες μόνον εφόσον είναι αναγκαίοι και ανταποκρίνονται πραγματικά σε σκοπούς γενικού συμφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και των ελευθεριών τρίτων.

42. Εν προκειμένω, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει αν προβλεπόταν από τον νόμο, όπως φαίνεται να προκύπτει από τα στοιχεία της δικογραφίας που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο, η επέμβαση καθεμιάς από τις συγκεκριμένες εθνικές αρχές, από την οποία υποστηρίζεται ότι προέκυψε η σώρευση διώξεων και κυρώσεων.
43. Μια τέτοια δυνατότητα σώρευσης των διώξεων και των κυρώσεων σέβεται το βασικό περιεχόμενο του άρθρου 50 του Χάρτη, υπό την προϋπόθεση ότι η εθνική ρύθμιση δεν επιτρέπει τη δίωξη και την επιβολή κυρώσεων για τα ίδια πραγματικά περιστατικά λόγω της ίδιας παράβασης ή για την επιδίωξη του ίδιου σκοπού, αλλά προβλέπει μόνον τη δυνατότητα σώρευσης διώξεων και κυρώσεων βάσει διαφορετικών ρυθμίσεων.
44. Όσον αφορά το ζήτημα αν ο περιορισμός του θεμελιώδους δικαιώματος που κατοχυρώνεται στο άρθρο 50 του Χάρτη, ο οποίος απορρέει από τη σώρευση διώξεων και κυρώσεων δυνάμει τομεακής ρύθμισης, αφενός, και του δικαίου του ανταγωνισμού, αφετέρου, ανταποκρίνεται σε σκοπό γενικού συμφέροντος, διαπιστώνεται ότι οι δύο επίμαχες στην κύρια δίκη ρυθμίσεις επιδιώκουν θεμιτούς σκοπούς οι οποίοι είναι διακριτοί.
45. Συγκεκριμένα, η επίμαχη στην κύρια δίκη τομεακή ρύθμιση, με την οποία μεταφέρθηκε στο εσωτερικό δίκαιο η οδηγία 97/67, έχει ως αντικείμενο την ελευθέρωση της εσωτερικής αγοράς ταχυδρομικών υπηρεσιών.
46. Όσον αφορά τον νόμο περί προστασίας του ανταγωνισμού και το άρθρο 102 ΣΛΕΕ, στα οποία στηρίχθηκε η απόφαση της αρχής ανταγωνισμού, υπενθυμίζεται ότι το άρθρο αυτό είναι διάταξη δημοσίας τάξεως η οποία απαγορεύει την κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης και επιδιώκει τον απαραίτητο για τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς σκοπό της διασφάλισης της μη στρέβλωσης του ανταγωνισμού εντός της αγοράς αυτής (πρβλ. αποφάσεις της 13ης Ιουλίου 2006, *Manfredi κ.λπ.*, C-295/04 έως C-298/04, EU:C:2006:461, σκέψη 31, καθώς και της 17ης Φεβρουαρίου 2011, *TeliaSonera Sverige*, C-52/09, EU:C:2011:83, σκέψεις 20 έως 22).
47. Επομένως, είναι θεμιτό τα κράτη μέλη, προκειμένου να διασφαλίσουν τη συνέχιση της διαδικασίας ελευθέρωσης της εσωτερικής αγοράς των ταχυδρομικών υπηρεσιών, μεριμνώντας συγχρόνως για την εύρυθμη λειτουργία της, να καταστέλλουν τις παραβάσεις, αφενός, της τομεακής ρύθμισης που έχει ως αντικείμενο την ελευθέρωση της οικείας αγοράς και, αφετέρου, των κανόνων που εφαρμόζονται στο δίκαιο του ανταγωνισμού, όπως αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη 41 της οδηγίας 97/67.
48. Όσον αφορά την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας, η αρχή αυτή απαιτεί η σώρευση διώξεων και κυρώσεων την οποία προβλέπει η εθνική ρύθμιση να μην υπερβαίνει τα όρια του καταλλήλου και αναγκαίου για την επίτευξη των σκοπών που νομίμως επιδιώκονται με τη εν λόγω ρύθμιση, εξυπακουμένου ότι, οσάκις υφίσταται επιλογή μεταξύ περισσότερων κατάλληλων μέτρων, πρέπει να επιλέγεται το λιγότερο καταναγκαστικό και τα προξενούμενα μειονεκτήματα δεν πρέπει να είναι δυσανάλογα προς τους επιδιωκόμενους σκοπούς (απόφαση της 20ής Μαρτίου 2018, *Menci*, C-524/15, EU:C:2018:197, σκέψη 46 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

- 49 Συναφώς, υπογραμμίζεται ότι οι δημόσιες αρχές μπορούν νομίμως να επιλέξουν συμπληρωματικές νομικές απαντήσεις σε ορισμένες επιβλαβείς για την κοινωνία συμπεριφορές μέσω διαφορετικών διαδικασιών που σχηματίζουν ένα συνεκτικό σύνολο, έτσι ώστε να αντιμετωπίζονται οι διάφορες πτυχές του εν λόγω κοινωνικού προβλήματος, υπό την προϋπόθεση ότι αυτές οι συνδυασμένες νομικές απαντήσεις δεν συνιστούν υπερβολική επιβάρυνση για το συγκεκριμένο πρόσωπο (πρβλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 15ης Νοεμβρίου 2016, Α και Β κατά Νορβηγίας, CE:ECHR:2016:1115JUD002413011, §§ 121 και 132). Επομένως, το γεγονός ότι δύο διαδικασίες επιδιώκουν διαφορετικούς σκοπούς γενικού συμφέροντος, οι οποίοι είναι θεμιτό να προστατευθούν σωρευτικώς, μπορεί να ληφθεί υπόψη, στο πλαίσιο της ανάλυσης της αναλογικότητας της σώρευσης διώξεων και κυρώσεων, ως παράγων που δικαιολογεί τη σώρευση αυτή, υπό την προϋπόθεση ότι οι διαδικασίες αυτές είναι συμπληρωματικές και ότι η πρόσθετη επιβάρυνση την οποία συνεπάγεται η εν λόγω σώρευση μπορεί, συνακόλουθα, να δικαιολογηθεί από τους δύο επιδιωκόμενους σκοπούς.
- 50 Πάντως, εθνικοί κανόνες που προβλέπουν τη δυνατότητα σωρεύσεως διώξεων και κυρώσεων βάσει τομεακής ρυθμίσεως, αφενός, και του δικαίου του ανταγωνισμού, αφετέρου, είναι ικανοί να επιτύχουν τον σκοπό γενικού συμφέροντος που συνίσταται στη διασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής καθεμίας από τις δύο επίμαχες ρυθμίσεις, εφόσον επιδιώκουν τους διακριτούς θεμιτούς σκοπούς που μνημονεύονται στις σκέψεις 45 και 46 της παρούσας αποφάσεως. Συναφώς, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εκτιμήσει, υπό το πρίσμα των εθνικών διατάξεων βάσει των οποίων κινήθηκαν οι διαδικασίες από τη ρυθμιστική αρχή του τομέα των ταχυδρομείων και από την αρχή ανταγωνισμού, αντιστοίχως, αν η σώρευση κυρώσεων ποινικού χαρακτήρα μπορεί να δικαιολογηθεί, στη διαφορά της κύριας δίκης, από το γεγονός ότι οι διώξεις που ασκήθηκαν από τις αρχές αυτές επιδιώκουν συμπληρωματικούς σκοπούς, οι οποίοι έχουν ως αντικείμενο διαφορετικές πλευρές της ίδιας παραβατικής συμπεριφοράς (πρβλ. απόφαση της 20ής Μαρτίου 2018, Menci, C-524/15, EU:C:2018:197, σκέψη 44).
- 51 Όσον αφορά τον απολύτως αναγκαίο χαρακτήρα μιας τέτοιας σώρευσης διώξεων και κυρώσεων, πρέπει να εκτιμηθεί αν υφίστανται σαφείς και ακριβείς κανόνες οι οποίοι παρέχουν τη δυνατότητα να προβλεφθεί ποιες πράξεις και παραλείψεις δύναται να αποτελέσουν το αντικείμενο σώρευσης διώξεων και κυρώσεων, καθώς και τη δυνατότητα συντονισμού μεταξύ των διαφόρων αρχών, αν οι δύο διαδικασίες διεξήχθησαν κατά τρόπο επαρκώς συντονισμένο και με μικρή χρονική απόσταση μεταξύ τους και αν η κύρωση που ενδεχομένως επιβλήθηκε κατά τη διαδικασία που προηγήθηκε χρονικά ελήφθη υπόψη κατά την επιμέτρηση της δεύτερης κύρωσης, έτσι ώστε οι επιβαρύνσεις που απορρέουν για τα εμπλεκόμενα πρόσωπα από μια τέτοια σώρευση να περιορίζονται στο απολύτως αναγκαίο μέτρο και το σύνολο των κυρώσεων που επιβλήθηκαν να αντιστοιχεί στη σοβαρότητα των παραβάσεων που διεπράχθησαν (πρβλ. απόφαση της 20ής Μαρτίου 2018, Menci, C-524/15, EU:C:2018:197, σκέψεις 49, 52, 53, 55 και 58, καθώς και απόφαση του ΕΔΔΑ της 15ης Νοεμβρίου 2016, Α και Β κατά Νορβηγίας, CE:ECHR:2016:1115JUD002413011, §§ 130 έως 132).
- 52 Βεβαίως, όπως υπογραμμίζει ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 109 των προτάσεών του, η εκτίμηση της αναγκαιότητας που περιγράφεται στην προηγούμενη σκέψη και, ως εκ τούτου, η σφαιρική ανάλυση του κατά πόσον η σώρευση δύο διαδικασιών μπορεί να δικαιολογηθεί βάσει του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη μπορούν να πραγματοποιηθούν πλήρως μόνον εκ των υστέρων, λαμβανομένης υπόψη της φύσεως ορισμένων παραγόντων που πρέπει να ληφθούν υπόψη.

- 53 Εντούτοις, η προστασία που απορρέει από τη διττή προϋπόθεση από την οποία εξαρτάται η εφαρμογή της αρχής *ne bis in idem*, η οποία υπομνήσθηκε στη σκέψη 28 της παρούσας αποφάσεως, υπό την επιφύλαξη της ενδεχόμενης δικαιολόγησης, βάσει του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, ενός περιορισμού των δικαιωμάτων που απορρέουν από την αρχή αυτή σε συγκεκριμένη περίπτωση, σέβεται το βασικό περιεχόμενο του άρθρου 50 του Χάρτη. Πράγματι, όπως προκύπτει από τη σκέψη 51 της παρούσας αποφάσεως, η επίκληση μιας τέτοιας δικαιολόγησης προϋποθέτει να αποδειχθεί ότι η σώρευση των επίμαχων διαδικασιών ήταν απολύτως αναγκαία, λαμβανομένης υπόψη, στο πλαίσιο αυτό, κατ' ουσίαν, της ύπαρξης αρκούντως στενού ουσιαστικού και χρονικού συνδέσμου μεταξύ των δύο επίμαχων διαδικασιών (πρβλ. απόφαση της 20ής Μαρτίου 2018, *Menci*, C-524/15, EU:C:2018:197, σκέψη 61, καθώς και, κατ' αναλογία, απόφαση του ΕΔΔΑ της 15ης Νοεμβρίου 2016, Α και Β κατά Νορβηγίας, CE:ECHR:2016:1115JUD002413011, § 130). Επομένως, η ενδεχόμενη δικαιολόγηση της σώρευσης των κυρώσεων οριοθετείται από προϋποθέσεις οι οποίες, εφόσον πληρούνται, τείνουν ιδίως να περιορίζουν, χωρίς ωστόσο να θέτουν υπό αμφισβήτηση την ύπαρξη αυτού καθ' εαυτόν του «bis», τον διακριτό από λειτουργικής απόψεως χαρακτήρα των επίμαχων διαδικασιών και, επομένως, τον συγκεκριμένο αντίκτυπο που έχει για τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα το γεγονός ότι οι διαδικασίες αυτές, οι οποίες έχουν κινηθεί εις βάρος τους, σωρεύονται.
- 54 Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει, υπό το πρίσμα του συνόλου των περιστάσεων της διαφοράς της κύριας δίκης, αν πληρούνται στην εν λόγω διαφορά οι προϋποθέσεις που διαλαμβάνονται στη σκέψη 51 της παρούσας αποφάσεως. Ωστόσο, προκειμένου να δοθεί χρήσιμη απάντηση στο αιτούν δικαστήριο, πρέπει να γίνουν οι ακόλουθες διευκρινίσεις.
- 55 Πρώτον, πρέπει να επισημανθεί ότι η ύπαρξη διατάξεως του εθνικού δικαίου η οποία προβλέπει, όπως το άρθρο 14 του νόμου της 17ης Ιανουαρίου 2003 περί του καθεστώτος του ρυθμιστικού φορέα για τους τομείς των βελγικών ταχυδρομείων και τηλεπικοινωνιών (*Moniteur belge* της 24ης Ιανουαρίου 2003, σ. 2591), πράγμα που εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει, τη συνεργασία και την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των οικείων αρχών συνιστά κατάλληλο πλαίσιο για τη διασφάλιση του συντονισμού που διαλαμβάνεται στη σκέψη 51 της παρούσας αποφάσεως. Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται επίσης να εξακριβώσει αν ο συντονισμός αυτός έλαβε πράγματι χώρα εν προκειμένω.
- 56 Δεύτερον, υπό την επιφύλαξη της εκτιμήσεως του αιτούντος δικαστηρίου, παρατηρείται ότι η δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο περιέχει ενδείξεις αρκούντως στενής χρονικής σχέσης μεταξύ των δύο διαδικασιών και μεταξύ των αποφάσεων που ελήφθησαν στο πλαίσιο της τομεακής ρύθμισης και του δικαίου του ανταγωνισμού. Επομένως, προκύπτει ότι η ρυθμιστική αρχή του τομέα των ταχυδρομείων και η αρχή ανταγωνισμού διεξήγαγαν τις διαδικασίες τους, τουλάχιστον εν μέρει, παράλληλα. Οι δύο αρχές έλαβαν τις αποφάσεις τους σε κοντινές ημερομηνίες, ήτοι, αντιστοίχως, στις 20 Ιουλίου 2011 και στις 10 Δεκεμβρίου 2012, πράγμα που μαρτυρεί, λαμβανομένης υπόψη και της πολυπλοκότητας που χαρακτηρίζει τις έρευνες στον τομέα του ανταγωνισμού, αρκούντως στενή χρονική σχέση.
- 57 Τέλος, το γεγονός ότι το πρόστιμο που επιβλήθηκε στο πλαίσιο της δεύτερης διαδικασίας υπερβαίνει το πρόστιμο που επιβλήθηκε, με αμετάκλητη απόφαση, στο πλαίσιο της πρώτης διαδικασίας δεν επιτρέπει, αφεαυτού, να συναχθεί ότι η σώρευση των διαδικασιών και των κυρώσεων όσον αφορά το συγκεκριμένο νομικό πρόσωπο είναι δυσανάλογη, λαμβανομένου υπόψη, ιδίως, ότι οι δύο αυτές διαδικασίες μπορεί να συνιστούν συμπληρωματικές και συνδεδεμένες, αλλά ωστόσο διακριτές νομικές απαντήσεις έναντι της ίδιας συμπεριφοράς.

- 58 Υπό το πρίσμα όλων των ανωτέρω σκέψεων, στα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 50 του Χάρτη, σε συνδυασμό με το άρθρο του 52, παράγραφος 1, έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται στην επιβολή προστίμου σε νομικό πρόσωπο για παράβαση του δικαίου ανταγωνισμού της Ένωσης, όταν, όσον αφορά τα ίδια πραγματικά περιστατικά, έχει ήδη εκδοθεί για το πρόσωπο αυτό αμετάκλητη απόφαση κατόπιν διαδικασίας σχετικής με παράβαση τομεακής ρύθμισης η οποία αποσκοπεί στην ελευθέρωση της οικείας αγοράς, υπό την προϋπόθεση ότι υπάρχουν σαφείς και ακριβείς κανόνες που παρέχουν τη δυνατότητα να προβλεφθεί ποιες πράξεις και παραλείψεις μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο σώρευσης διώξεων και κυρώσεων καθώς και τη δυνατότητα συντονισμού μεταξύ των δύο αρμόδιων αρχών, ότι οι δύο διαδικασίες έχουν διεξαχθεί με επαρκώς συντονισμένο τρόπο και με μικρή χρονική απόσταση μεταξύ τους και ότι το σύνολο των κυρώσεων που επιβλήθηκαν αντιστοιχεί στη σοβαρότητα των παραβάσεων που διαπράχθηκαν.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 59 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφαινεται:

Το άρθρο 50 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε συνδυασμό με το άρθρο του 52 παράγραφος 1, έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται στην επιβολή προστίμου σε νομικό πρόσωπο για παράβαση του δικαίου ανταγωνισμού της Ένωσης, όταν, όσον αφορά τα ίδια πραγματικά περιστατικά, έχει ήδη εκδοθεί για το πρόσωπο αυτό αμετάκλητη απόφαση κατόπιν διαδικασίας σχετικής με παράβαση τομεακής ρύθμισης η οποία αποσκοπεί στην ελευθέρωση της οικείας αγοράς, υπό την προϋπόθεση ότι υπάρχουν σαφείς και ακριβείς κανόνες που παρέχουν τη δυνατότητα να προβλεφθεί ποιες πράξεις και παραλείψεις μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο σώρευσης διώξεων και κυρώσεων καθώς και τη δυνατότητα συντονισμού μεταξύ των δύο αρμόδιων αρχών, ότι οι δύο διαδικασίες έχουν διεξαχθεί με επαρκώς συντονισμένο τρόπο και με μικρή χρονική απόσταση μεταξύ τους και ότι το σύνολο των κυρώσεων που επιβλήθηκαν αντιστοιχεί στη σοβαρότητα των παραβάσεων που διαπράχθηκαν.

(υπογραφές)